

Reportatge Maria Bohigas

JOAN SALES

Us oferim un fragment de dues cartes importants, encreuades entre Sales i Rodoreda, contextualitzades per Maria Bohigas

Aquest 2012 fa cinquanta anys que es va publicar per primera vegada *La plaça del Diamant*. I també en fa cinquanta que es va publicar la primera versió sense censura d'*Incerta glòria*, a França, en la traducció de Bernard Lesfargues. En francès la va llegir Rodoreda, pocs mesos després que Sales li hagués editat *La plaça del Diamant*. La impressió que es van causar l'un a l'altra en llegir-se ha quedat recollida en les dues cartes que reproduïm, extretes del volum *Cartes completes (1960-1983)*. Qui conegui l'epistolari sencer sap una cosa important i necessària per acabar de comprendre la força d'aquestes declaracions d'amor: i és que eren fetes des d'una gran solitud.

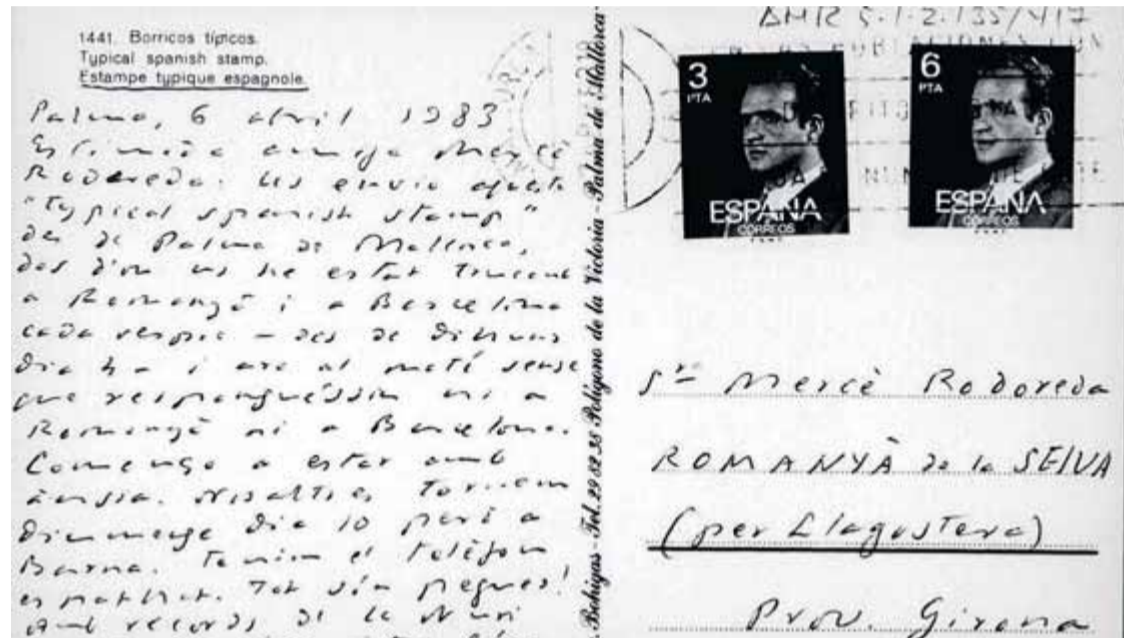
Germanes, diu Rodoreda parlant d'aquestes dues novel·les. Germanes nascudes de la guerra i que no són de cap manera novel·les de guerra, ni simplement novel·les sobre la guerra. *La plaça del Diamant* no és pas la narració dels grans esdeveniments col·lectius percebuts per una de tantes, ni *Incerta glòria* és la gran novel·la sobre la Guerra Civil vista des de la banda dels vençuts. És una història d'amor!, clamava Rodoreda; és l'intent de copsar en alguns moments de la vida la set de glòria de què estem assedegats, estampava Sales al començament del seu llibre.

Qui sap si els elogis no diuen més de qui els fa que no pas de qui els rep: aquest "precipici de l'absurd existencial" que Colometa voreja sempre sense caure-hi mai, quants afanys d'expressar-lo no revela per part de Sales? Aquest "personatge de gran classe" que és el temps, quants anhels de contenir-lo no revela per part de Rodoreda?

"És amb vergonya que confesso no haver-me curat mai ni de la meva joventut ni de la meva guerra. Les dues, les duré sempre a la sang com una infecció!", diu Cruells, el soldat d'*Incerta glòria* esdevingut capellà, vint anys després; "Enyoro l'una i l'altra amb una recança tan culpable com invencible..."

Germanes,
diu
Rodoreda
parlant de
les dues
novel·les

L'energia
batega
en cada
paraula de
les obres
mestres

Postal enviada per Sales a Rodoreda en què, amb ironia, subratlla "Estampe typique espagnole" i, a la foto, es veuen tres burretts palplantats

cap llibre no m'havia tret el son d'aquesta manera.

Trobo aquesta novel·la simplement formidable. Malgrat que la vaig començar sota la impressió favorable dels elogis que me n'havien fet en Joan Fuster i en Joan Triadó, la meva sorpresa anava creixent de pàgina en pàgina, en un crescendo que no es deturà fins al punt final del llibre. [...] Aquesta novel·la és la seva obra mestra, amb una diferència –a parer meu– tan gran respecte a tota la seva obra anterior, que és com si amb aquesta obra comencés de debò la seva carrera literària, la definitiva; la seva obra anterior, a la llum d'aquesta, fa l'efecte de preparació per a arribar a aquesta. Aquesta té, del principi al capdavant, aquell alè inimitable de cosa inspirada; la paraula *inspiració* està molt desacreditada, i amb certa raó, per l'abús que n'han fet certs escriptors dolents que es proclamen inspirats; però en realitat no n'hi ha d'altra per expressar un cert fenomen misteriós de la creació literària. La *inspiració* de debò no té generalment res a veure amb la *facilitat*, sinó tot al contrari, de vegades és una suada de sang; no s'hi arriba més que amb un esforç suprem, com al cim d'una muntanya gairebé inaccessible. Vostè hi ha arribat

aquella olor de joventut i de guerra, de boscos que cremen i d'herba xopa de pluja, aquella vida errant, aquelles nits sota les estrelles quan ens adormíem amb una pau tan estranya; tot és despreocupació en la incertitud, incerta glòria del cor i de la guerra i el cor són nous i plens d'esperança!" I Natàlia li respon a les darreres pàgines de *La plaça del Diamant*: "... i, amb els braços davant de la cara per salvar-me de no sabia què, vaig fer un crit d'infern. Un crit que devia fer molts anys que duia a dintre, i amb aquell crit, tan ample que li havia costat de passar-me pel coll, em va sortir de la boca una mica de cosa de no res, com un escarabat de saliva... i aquella mica de cosa de no res que havia viscut tant de temps tancada a dintre era la meva joventut que fugia amb un crit que no sabia ben bé què era... abandonament?"

Una gran solitud, la malaltia del temps i aquesta cosa que té nom, aquesta germandat, sí: l'energia, la força viva que bateja en cada paraula de les obres mestres.

"Barcelona, 16 maig 1961

Sra. Mercè Rodoreda

GINEBRA

Distingida amiga:

Arribo al despatx mort de son, per culpa de vostè. M'he passat la nit en blanc llegint la seva novel·la, sense poder deixar-la. Feia molt de temps que

amb aquesta obra.

La Colometa és una d'aquestes figures inoblidables que, creades pel talent d'un escriptor, passen a tenir una estranya vida com si haguessin existit i tots les haguéssim conegudes. Els altres caràcters de la novel·la no són tan acusats, però tots tenen fesomia, a tots sembla que els vegis. L'ambient –la menestralia de Gràcia– evocat amb rara intensitat; les peculiaritats que el fan viure, que li donen realitat, com per exemple detalls del *dialecte social*, dels *modos* propis de la menestralia, dels seus gustos en matèria de mobiliari, festes, etc., de les seves idees en matèria de moral, religió, medicina, política, estan recollides amb sagacitat i són riquíssimes. I per damunt de tot això, que ja seria moltíssim, hi ha el tema de fons, que a penes si es diu, a penes si s'insinua, però el lector el va veient i sentint, indecís entre posar-se a plorar o a riure: la Colometa voreja sempre el precipici de l'absurd existencial, i per una especial gràcia divina no s'hi acaba d'estimar mai. La vida de la Colometa no és absurda tot i que ho podria ser tant, perquè la Colometa és bona –i la bondat és el gran misteri, el veritable gran misteri que ens envolta, ens redimeix, ens salva–. El seu curiós amor pel seu segon marit ve d'això, d'aquella bondat que no es diu mai i que sempre hi és... En fi, l'anàlisi d'aquesta novel·la no s'acabaria mai, perquè

“These things are life”

en realitat aquesta obra no té ribes ni fons, com la vida.”

“Ginebra, 6 gener 1963

Estimat amic Sales:

Acabo de llegir *Incerta glòria*. És una novel·la que s'ha de llegir, almenys, dues vegades. La primera lectura ha equivalgut, i potser ho dic d'una manera massa gràfica, “a un cop de puny al ventre”. És una senyora novel·la: plena, brillant, rica a més no poder. Tan diferent de la literatura trista i falsa que es fa a casa nostra... Encara no m'he refet d'aquesta lectura. Les descripcions de paisatges, moltes són impressionants, d'altres inefables, totes tan vives que sembla que no pugui ésser. Hi ha dues dones en *Incerta glòria* que fan venir ganes de treure's el barret. Tant l'una com l'altra; i tan diferents l'una de l'altra. Les escenes de guerra són de les millors que he llegit. Els personatges importants –els tres–, amb tantes facetes. Soleràs. El capellà, meravellós, difícil, perquè si no s'és un escriptor amb gruix, un personatge com el del capellà pot fer caure en el més

risible dels ridículs. I com a personatge de gran classe: el temps. No havia llegit res feia temps de tan punyent com la tornada de Lluís. Aquests vint anys que han passat i que han passat “en sec”, vull dir que no s'explica res del que Lluís i la Trini han fet, o molt vagament, fan veure més el que aquests dos personatges han viscut que no pas que si ho haguéssiu explicat en deu capítols. M'ha deixat tant d'amarg i de trist a la boca... I la troballa reial del canvi físic de Trini: que amb els anys s'ha fet bonica. És realment molt trist que *Incerta glòria* s'hagi hagut de publicar tan mutilada a Barna. I ha d'ésser una pena per a vós. A més a més em sembla que s'ha donat poca importància a *Incerta glòria*. I encara una altra cosa: ni un sol crític de *La plaça* no ha tingut l'encert d'agermanar-la amb *Incerta glòria*. En comptes de parlar de Musil i de Sterne i de la veu de Proust, s'hauria hagut de parlar de Joan Sales. Perquè aquestes dues novel·les són les dues úniques novel·les a Catalunya, que donen l'època. [...]” *

Per Sant Jordi, gaudiu de la bona literatura

EDICIONS
DE
1984

www.edicions1984.cat